

het begrip van persoon of rechtssubject, en het die uitdrukkingen eenvoudig uit het Romeinsche recht overnam, was het begrip zelf toch van den aanvang af aanwezig. Maar terwijl het Romeinsche recht niet verder gekomen was dan den mensch in den afgezonderden kring van het privaatrecht zelfstandig tegenover den Staat te plaatsen, brachten de Germanen ook de verhoudingen tusschen den mensch en de gemeenschap onder de heerschappij van het recht.

Had Rome zich gekenmerkt door eene vroege ontwikkeling van dat eene deel van het recht, het privaatrecht, en daarmede een scherpe scheiding gemaakt tusschen dit en het publiek recht, in het Germaansche recht bleven deze beide sferen lang vermengd en nog schijnt een grenslijn moeilijk te vinden.

Was in het Romeinsche recht de beperking der persoonlijkheid eigenlijk abnormaal, eene omstandigheid die niet uit haar wezen voortvloeide, maar veeleer daarmede in strijd was, in het Germaansche recht was die beperking niet alleen regel, maar zij was ook een integreerend deel der persoonlijkheid. De stam, de stand, de gemeente waartoe men behoorde, de dienst waarin men stond, of het bezit dat men met anderen deelde, dit alles en nog zooveel meer bepaalde de persoonlijkheid en gaf de rechten, ja, maar tevens de verplichtingen aan, die den mensch in die verhoudingen toekwamen en die op hem rustten.

Het Germaansche recht kenmerkte zich door humaniteit, wederkeerigheid en onderlingen steun tegenover het koele egoïsme, waarvan het Romeinsche recht den stempel draagt. Om u hiervan slechts een enkel voorbeeld te noemen wijs ik U op de zorg voor de behoeftigen, die op elken kring in allerlei vorm rustte, eene instelling niet passende in het Romeinsche recht dat een uit haar aard beperkte persoonlijkheid niet kende. En hoewel bij de Germanen evenals bij de Romeinen en alle andere volken aanvankelijk de persoonlijkheid tot de bloedverwanten, geslachts- of stam-